

CONTRIBUCIÓ DE L'HOSPITAL CENTRAL DE LA QUINTA DE SALUT
LA ALIANÇA AL DESENVOLUPAMENT DE LA MEDICINA SOCIAL I DE
LES ESPECIALITATS MÈDIQUES A CATALUNYA

J. PRIM i CAPDEVILA
D. CAMPILLO i VALERO

A Catalunya l'esperit cooperatiu està molt arrelat des de temps immemorial. Des de l'edat antiga, a l'època romana, varen existir unes corporacions d'artesans conegudes amb el nom de "Collegia" o "tenuiores" que eren col·legis professionals. En general, el seu objecte fou el cobriment de les despeses per les cerimònies derivades dels enterraments.

A l'edat mitjana, amb l'aparició del cristianisme, els "Collegia" evolucionaren cap a les "Cofradies", d'influència cristiana i sota la protecció de l'Església. Les "Cofradies", tenien ja una intenció de grup i de previsió social cap als seus membres. La seva acció protectora comprenia la vellesa, la mort, la captivitat, la supervivència de vídues i orfes i l'assistència mèdica i farmacèutica.

Des de la seva independència, Catalunya ha estat capdavantera en la Medicina Social, encara que no en el concepte que tenim avui en dia. En estudis sobre el Protomedicat de Catalunya demostren la preocupació del reialme del Principat per la salut dels seus súbdits, servint, en contra del que es presuposava, d'esquema per l'assistència benèfica, assolida posteriorment pels reis d'Espanya.

A l'edat moderna i ocasionat per les idees anticlericals, les "Germandats de Socorrs", sota la tutela i la intervenció del poder eclesiàstic, van transformar-se en els "Montepíos", de caràcter laic. Es van orientar cap a activitats professionals i els més importants estaven subvencionats per l'Estat, com els Montepios militars i funcionarials.

L'objecte principal dels "Montepíos" va ser la protecció de la supervivència (viudetat i orfanesa) i les prestacions econòmiques consistien en quantitats periòdiques. Els "Montepíos", al contrari de les "Germandats", van abandonar

les capes més necessitades de la població que no podien fer front a les aportacions, per això, a l'any 1778 s'ha de destacar l'aparició de les "Diputacions de Barri", inspirades en el pensament de Lluís Vives.

La seva acció era sobretot als jornalers pobres y desocupats. La seva missió protectora consistia en prestacions assistencials en cas de malaltia, desocupació, ajudes als artesans, etc.

Per diverses causes polítiques, aquestes institucions van desvaloritzar-se fins arribar als últims anys del segle passat en què l'organització de la classe treballadora i la consolidació del dret d'associació, va ser reconegut per part de l'Estat l'any 1839.

La industrialització de Catalunya, capdavantera a Espanya del procés industrial seguit a Centre Europa i Anglaterra, va permetre l'entrada dels neguits socials iniciats a partir de la revolució francesa.

Fruit d'aquest esperit social, -en el que destacaven els problemes sanitaris, car a finals de segle, les classes treballadores s'havien de refiar de la caritat pública- s'impulsarà la creació d'associacions mutualistes i cooperatives que van ésser el primer brot de la Medicina Social. La primera va constituir-se a Barcelona a l'any 1840 i es va denominar: "Protecció Mútua de Teixidors de Barcelona". Les característiques d'aquestes mutualitats foren l'afiliació voluntària, l'absència d'esperit lucratiu amb participació de tots els seus membres a la gestió de la societat.

A principis de segle, la Societat "La Alianza Montepío de Camareros de Barcelona", associació fundada per la defensa i el millorament de la classe, tenia organitzada una secció d'auxili pels casos de malaltia. El seu metge fou el Dr. Josep Girona i Trius.

Durant el mes de febrer de l'any 1903 el Dr. Girona va donar una conferència als locals de la Societat, al carrer Quintana, número 3, manifestant la necessitat imperiosa de procurar els medis adequats per la defensa de la salut dels reunits i propugna la idea de crear un centre assisten-

cial. El dia 1 d'abril de l'any 1904 s'inaugurava la primera clínica de La Alianza a la plaça de la Torre número 3 a Sant Gervasi, capaç per atendre 9 malalts.

Als efectes de guanyar més possibilitats econòmiques i donar participació de l'obra a les associacions obreres en general, el Dr. Girona va redactar un Reglament en el que disposava que, les associacions que desitgessin disfrutar de la nova organització se'ls concedien els mateixos drets que als fundadors, pagant una quota mensual de 0,10 ptes. Al tal Reglament, es va donar a la Institució el nom definitiu de "Quinta de Salud La Alianza".

Mercès a la labor desenvolupada per la clínica i al prestigi progressivament assolit per l'acció del Dr. Girona, es va produir un creixement espectacular amb l'adhesió de nombroses institucions socials obreres, que van permetre finalitzar l'any 1904 amb 1600 associats. El 20 de març de l'any 1906, donat l'increment d'afiliacions a la nova Institució, es traslladaren la clínica i els consultoris a un nou edifici al carrer Còrsega, nº 317, cantonada amb Torrent de l'Olla, on avui està ubicada la clínica Olivé-Gumá, amb capacitat per a 25 llits. Així mateix, a l'octubre de l'any 1914, vist el constant augment de la Institució, es va determinar d'edificar una clínica pròpia.

L'any 1915 i mercès a una cessió de terrenys pels Senyors de Griñó, es va projectar una clínica nova amb una capacitat de 40 llits que es va inaugurar l'any 1917, denominant-la Palau de la Mutualitat i situat al carrer de Sant Antoni Maria Claret. En aquest moment, L'Aliança comptava amb 26000 socis.

La Institució va seguir una expansió en progressió geomètrica i es varen fer diverses ampliacions a 80 llits l'any 1921 i un edifici nou amb 350 llits més, col·locant la primera pedra S.M. el Rei D. Alfonso XIII acompanyats pel President del Consell de Ministres D. Eduardo Dato inaugurant-se l'any 1930. Després de l'última ampliació l'any 1967, l'Hospital va arribar a la seva capacitat actual que sobrepassa els 600 llits.

A l'any 1904 les úniques opcions sanitàries pels pobres i la classe obrera eren els centres dependents de la caritat

pública. Els Hospitals més importants aleshores a Barcelona eren l'Hospital de la Santa Creu, l'Hospital del Sagrat Cor i d'altres de tipus monogràfic com l'Hospital de Sant Joan de Déu, dedicat exclusivament a nens. Després es va obrir l'Hospital Clínic, l'any 1907.

A l'inici, L'Aliança no tenia més que una petita clínica amb capacitat per a 9 malalts, però, quan l'any 1917 es van inaugurar els primers pavellons del nou Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, La Quinta de Salut L'Aliança ja tenia una clínica pròpia de 40 llits, que l'any 1921 ja disposava de 80 i al 1930 ja es va arribar als 500 llits, essent el segon Hospital de Barcelona en quant a nombre de llits. Després va ésser sobrepassada a l'any 1935 per l'Hospital de Sant Pau i últimament pels gegantins hospitals de la Seguretat Social a partir de 1963. Avui en dia, L'Aliança, amb la seva xarxa hospitalària distribuïda per 14 poblacions catalanes, sobrepassa la xifra de 2000 llits.

A l'any 1929 a l'Hospital hi havia 40 metges, 12 practicants i auxiliars i 40 infermeres amb Escola d'Infermeria pròpia, inaugurada l'any 1926 i que després fou agregada a l'Escola de Santa Madrona.

L'edifici de l'Hospital Central fou construït amb caire modernista i la seva estructura hospitalària, malgrat d'ésser de principis de segle, no fou amb pavellons independents com es feia al segle passat sinó d'estructura compacta, essent la distribució interna eminentment de tipus quirúrgic amb diferents quiròfans, molts d'ells independents per a cada especialitat. Des d'un principi, la clínica ha estat eminentment quirúrgica, ja que als inicis, les úniques prestacions que es feien eren les de tipus quirúrgic, però en el transcurs del temps es varen ampliar els serveis essent un Hospital general, acceptant-se tot tipus de malalties. És de destacar la creació de Sanatoris antituberculosos situats a les localitats de Boltanya i Pineta, a la província d'Osca, l'any 1948, que al disminuir la Tuberculosi Pulmonar a tot el país, s'han transformat en Residències Geriàtriques, fets molt importants per quant la xarxa hospitalària de la Seguretat Social no es feia càrrec de la problemàtica social de la Tuberculosi pulmonar ni de l'assistència geriàtrica integral.

L'assistència mèdica fou dirigida al principi per l'impuls de l'obra del Dr. Josep Girona i Trius (1872-1938), cirurgià barcelonès, deixeble del Dr. Cardenal i ajudant seu fins l'any 1899. A part de la seva competència professional com a cirurgià pràctic, fou d'una gran capacitat d'organització essent-li concedida la Gran Creu de Beneficència, la Legió d'Honor Francesa i la Medalla d'Or de L'Aliança.

En finalitzar la Guerra Civil i restablir-se la normalitat, els serveis assistencials tornaren a funcionar, iniciant-se l'etapa expansionista de l'Aliança arreu de Catalunya, que l'ha convertit en la Institució Mutualista més important del país.

Les especialitats, tant mèdiques com quirúrgiques s'han transformat completament desde principis de segle amb noves tècniques tant diagnòstiques com de tractament mèdic, quirúrgic o farmacològic.

Així, i com a exemples, la Cirurgia General va prendre una dimensió extraordinària amb la figura del Dr. Josep Masferrer i Oliveras que al llarg de més de 40 anys de treball a la Institució, ha creat una Escola de Cirurgia, formant a més d'una cinquantena de cirurgians de la Península i de diversos països hispanoamericans.

El Dr. Masferrer és Premi Virgili, té l'Ordre Civil de Sanitat i a l'any 1979 li fou imposta la Medalla d'Or de L'Aliança.

La Cirurgia Cardiovascular fou impulsada a la Institució pel Dr. Miquel Puig i Massana, deixeble del Dr. Masferrer a L'Aliança i del Dr. Pi-Figueres a Sant Pau. Es també creador d'una escola de joves cirurgians cardiovasculars, formats entre el centre quirúrgic de Sant Jordi i la Residència sanitària Prínceps d'Espanya, de Bellvitge. En l'actualitat, també al nostre Hospital.

La Cirurgia Toràcica introduïda a Catalunya pel Dr. Lluís Frontera, que a pesar d'esser uròleg d'especialitat i després d'un viatge a Suècia per visitar al Dr. Semb, introduï una tècnica per tractar el pneumotòrax. Després l'especialitat fou continuada pel Dr. Masferrer i posteriorment pel Dr. León, deixeble seu.

L'any 1950 va començar la Neurocirurgia al nostre Hospital amb el Dr. Crespo i el Dr. Campillo, que fins aleshores només es feia a l'Institut Neurològic Municipal amb el Dr. Tolosa i a l'Hospital Clínic amb el Dr. Ley. A la Seguretat Social no comença aquesta especialitat fins l'any 1957.

D'altres especialitats foren també importants a la Institució com l'Otologia a càrrec del Dr. Joaquim Salvà, introductors a l'Aliança de la Cirurgia de la sordera i després la otoneurocirurgia, La Neumologia amb el Dr. Sayé i amb el Dr. Tomàs Seix després. La Medicina Interna amb el Dr. Taxonera, la Urologia amb el Dr. Solé i Ambrós, etc., etc.

És de destacar també a l'actualitat les col.laboracions de la Institució amb la Universitat Central i amb l'Institut Català de la Salut, i així també, la creació a partir de l'any 1970 dels Premis "Josep Girona i Trius" com estímul a la investigació purament científica o aplicada al terreny de la Institució.

Al nostre entendre, L'Aliança és la primera institució en Medicina Social, amb idees modernes, a Catalunya i a l'Estat Espanyol, que fou una Institució amb gran expansió fins a la creació de la Seguretat Social i que s'ha mantingut fins a l'actualitat formant part de la Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública i que amb moltes especialitats, ha precedit a la Seguretat Social.

Concluïm pensant que seguint un criteri actual, la Medicina Social constitueix un avanç amb el desenvolupament de la Medicina, creient que la nostra Institució, en aquest sentit, ha sigut pionera al nostre país.